

MODELL FÖR ÖVNINGSSKOLOR INOM ÄMNESLÄRARPROGRAMMET VID KARLSTADS UNIVERSITET

VFU – VERKSAMHETSFÖRLAGD UTBILDNING

Den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen ska tillsammans med den universitetsförlagda delen skapa en helhet. Oavsett vilken lärarexamen studierna syftar till så ingår verksamhetsförlagd utbildning. VFU är av central betydelse för studentens möjlighet att utveckla kunskaper och kompetenser som avser hela lärarrollen. I den verksamhetsförlagda utbildningen möts teori och praktik i skolans verksamhet. Det studenten läser i kurserna på universitetet kan omsättas i praktik under VFU, och värdefulla erfarenheter från skolverksamheten kan relateras till innehållet i studentens teoretiska kurser. Under VFU får studenten träning i att planera, genomföra, dokumentera, utvärdera och utveckla undervisningen och verksamheten, och att reflektera över detta, självständigt och tillsammans med andra. Den lokala lärarutbildaren och universitetets lärarutbildare samverkar för att studenten ska få stöd i att utvecklas i sin roll som professionell lärare. VFU genomförs i en omfattning av 30 hp (högskolepoäng), vilket motsvarar 20 veckor. Dessa 20 veckor fördelas på tre perioder (på ämneslärarprogrammet) och regleras av kursplaner. Vissa av lärandemålen bedöms av den lokala lärarutbildaren i skolan och vissa lärandemål bedöms av universitetets lärarutbildare, i samband med VFU-kursens slut. Det är alltid VFU-kursens examinator som beslutar om betyget utifrån underlag från LLU och universitetets lärarutbildare.

Läs mer i **VFU-guiden**

VAD ÄR EN ÖVNINGSSKOLA?

En övningsskola är en skola där lärarstudenter fullgör huvuddelen av sin verksamhetsförlagda del av lärarutbildningen. Skolan kännetecknas av ett stort engagemang för lärarutbildning samt att man har en väl fungerande verksamhet. De lärare som handleder studenter är yrkesskickliga och behöriga i de ämnen som VFU-perioden avser. De bör inom tre år (efter att skolan har blivit utsedd till övningsskola) ha påbörjat handledarutbildning (7,5 hp). Övningsskolan tar emot minst fyra studenter under de terminer som studenterna genomför sin VFU.

Alla skolor i regionen, både kommunala och fristående, har möjlighet att ansöka om att få vara övningsskola.

Övningsskolor tar emot studenter som läser campusförlagd utbildning. Distansstudenter som bor inom rimligt pendlingsavstånd kan också komma att bli placerade på övningsskolor.

Huvudskälet till detta är att distansstudenterna är utspridda i stora delar av landet och därför är det svårt att veta vilka orter som skulle kunna ha stabila övningsskolor över tid. Att använda andra lärosätens övningsskolor skulle teoretiskt sett kunna vara en möjlighet men ett problem är att det råder brist på utbildade handledare på gymnasieskolorna så konkurrensen är hård om de platser som finns.

ORGANISATION

Modellen bygger till stor del på de tre kvalitetsaspekterna *koncentration, kompetens och samverkan* som UKÄ:s utvärdering (2017) lyfte fram som centrala för att uppnå kvalitet på VFU-kurserna.

Placeringsprincip

Placeringsprincipen som gäller för lärarutbildningarna vid Karlstads universitet anger att studenter ska placeras med hög grad av kontinuitet men med viss variation.

Studenter med gymnasieinriktning blir därför placerade på en övningsskola under VFU 1 och VFU 3 men gör VFU 2 på en 7-9 skola om inte studenten har särskilda skäl som talar emot detta. Om så är fallet gör studenten VFU 2 på en annan övningsskola på gymnasiet.

Studenter med 7-9 inriktning gör VFU 1 och VFU 3 på en övningsskola åk 7-9. VFU 2 gör studenten på en partnerskola.¹

VFU i åk 7 – 9

På de flesta lärosäten i Sverige råder gängse praxis att ämneslärarstudenter placeras i åk 7-9 under någon av VFU-perioderna. Skälen till detta varierar men ett av skälen är att ämneslärarstudenterna blir behöriga att undervisa i åk 7-9 och därför bör få erfarenhet även av detta stadie.

Studenter med gymnasieinriktning gör VFU 2 i åk 7-9. Undantag kan ske om studenten har särskilda skäl. Exempel på sådana skäl kan vara att studenten läser ett ämne som ej finns representerat på grundskolan eller att ämnets kursplaner skiljer sig väsentligt åt. VFU-handläggaren avgör i samråd med kollegor om det särskilda skälet ska tas i beaktande. Om VFU ska ske på 7-9 skola ska den planeras tillsammans med LLU i god tid innan studenten kommer ut så att det säkerställs att studenter får göra VFU i aktuellt ämne om skolan blockläser det aktuella ämnet.

Studentkoncentration

En hög koncentration av studenter är centralt för att en övningsskola ska kunna ha ett erfarenhetsutbyte och ett kollegialt lärande både mellan studenter och mellan lokala lärarutbildare. Flera utbildade handledare på en skola ökar också chansen till rättssäker bedömning av studenterna. Ökad koncentrationen av studenter och därmed färre övningsskolor leder även till ökade förutsättningarna till samarbete och resursutnyttjande mellan universitet och skola.²

Övningsskolan ska kunna ta emot minst fyra studenter per VFU-kurs (4 studenter per termin).

Övningsskolan har möjlighet att placera studenterna i par så att en lokallärarutbildare ansvarar för två studenter under förutsättning att enskild handledning av studenterna kan garanteras.

¹ Begreppet partnerskola kommer från övningsskolemodellen för grundlärarprogrammet. Det innebär ett komplement till övningsskolan för att studenten ska få en bredare erfarenhet. Partnerskolan behöver inte ha den studentkoncentration som krävs av en övningsskola. KAU parar ihop övningsskolor med partnerskolor.

² Uppföljning och utvärdering av övningsskolor, UKÄ 2018

Handledarkompetens

UKÄ:s bedömargrupp konstaterar vidare i sin delredovisning att kravet på handledarutbildning gav en rad positiva effekter, både för handledaren, för lärarkollegiet och för pedagogiska samtal. Lärare får en fördjupad kunskap om exempelvis formativ bedömning, samtalsmetodik och innehållet i lärarutbildningen vilket ökade kvaliteten i VFU-kurserna.

En målsättning är att alla lokala lärarutbildare på övningsskolor kopplade till ämneslärarprogrammet har gått eller påbörjat handledarutbildningen inom tre år.

Besök och trepartssamtal

Intervjuer visar att besök av universitetsläraren under VFU-perioden är viktiga för att bilda sig en egen uppfattning av studenten ur ett bedömningsperspektiv. Under besöken kan också den lokala lärarutbildaren få stöd i bedömningsarbetet på plats. Att en relation knyts är även viktigt för det fortsatta samarbetet runt studenten.

Peter Wall (2014) pekar i sin forskning kring videosamtal som trepartssamtal på en fördel med att studenten blir filmad på lektionen istället för att lärarutbildaren gör ett fysiskt besök, nämligen att studenten kan se sig själv hålla i en lektion vilket är lärorikt. Filmen kan bland annat hjälpa till att konkretisera och förtydliga den återkoppling studenten får, visa att studentens metodik kan behöva utvecklas samt stärka students självförtroende då den nervositet som studenten kände inte märktes i filmsekvensen. Studenten och den lokala lärarutbildaren kan också välja ut en lektion utan att ta hänsyn till när mentorn kan komma. Om det gick dåligt finns också möjlighet att spela in en ny lektion vilket är lärorikt. Nackdelar med att hålla samtalet digitalt kan bli att legitimiteten blir lägre hos lärarutbildaren som inte är på plats. Det blir också en annorlunda fördelning på trepartssamtalet när två av parterna delar skärm, det riskerar att det blir två mot en istället för tre parter.³

Universitetsläraren besöker studenterna under VFU 1 och VFU 3 på övnings-skolan. Under VFU 2 finns möjligheten att filma en lektion och genomföra ett digitalt trepartssamtal istället. Universitetsläraren ansvarar då för att inspelningen görs i enlighet med GDPR.

³ Peter Wall. VFU och Video: En undersökning av möjligheter och hinder vid genomförandet av trepartssamtal med utgångspunkt i videosekvenser från studenters verksamhetsförlagda utbildning inom skola och förskola. Karlstads universitet, 2014

SKOLHUVUDMANNENS ÅTAGANDE

- Både skolans ledning och personal ska ha ett starkt intresse av att fungera som övningsskola.
- Skolans organisation ska göra det möjligt för lärare att gå handledarutbildning samt kunna ägna handledarskapet den tid det kräver.
- Skolan ska ta fram en plan för att skolans lokala lärarutbildare ska ha gått handledarutbildning inom tre år.
- Skolan ska ha en väl fungerande verksamhet.
- Medverka i samverkansgrupper på skolnivå, rektorsnivå och huvudmannanivå.
- Skolan ska utse en VFU-samordnare med ansvar för
 - att placera studenten hos en lokal lärarutbildare (gärna i samråd med lärarutbildare från universitetet)
 - samordningen av kontakten med studenterna inför VFU:n
 - mottagandet av studenter på skolan
 - kontakten med Karlstads universitets VFU-organisation
 - kontakten med den kommunala VFU-samordnaren om det finns någon i kommunen
 - att medverka i skolans planeringsgrupp
 - att hantera byten av VFU-placering inom skolan om det skulle bli nödvändigt
 - att erfarenhetsutbyte sker både mellan studenter och mellan lokala lärarutbildare

KARLSTADS UNIVERSITETS ÅTAGANDE

- Karlstads universitet erbjuder kursen *Handledarutbildning för lokala lärarutbildare* 7,5 hp. Kursen syftar till att utveckla kompetens som handledare, utveckla kunskaper om lärarutbildning och VFU samt att utveckla kunskaper och färdigheter för att arbeta som lokal lärarutbildare. Kursen är kostnadsfri och pågår under ett läsår.
- Karlstads universitet strävar efter att hålla en tät kontakt med övningsskolorna för att få en bättre helhetsbild av studentens utveckling samt för att stärka den samlade kompetensen hos lärarutbildningen. Denna samverkan kommer att ske genom:
 - Skolans planeringsmöte där en universitetslärare deltar för att kunna bistå med relevant information kring exempelvis kursmål, bedömning och studentplacering.
 - Trepårtssamtal. I samtliga VFU-kurser genomförs trepartssamtal mellan student, lärarutbildare och lokal lärarutbildare med studentens professionsutveckling i fokus. Ett trepartssamtal är strukturerat med tydliga roller för de tre deltagarna och utgår ifrån VFU-kursens lärandemål och studentens självvärdering. Trepårtssamtalet sker vid ett skolbesök eller digitalt.
 - Kompetensutveckling för lokala lärarutbildare minst en gång per år
 - Examensarbete. Om det är möjligt kan studenten skriva sitt examensarbete utifrån övningsskolans utvecklingsområden. Skolan stödjer studentens arbete och får sedan ta del av resultatet.
 - Verksamhetsgrupperna där personal från rektorsutbildningen deltar och stödjer rektorerna i frågor som rör organisation och ledning.
 - Sammankallar och leder en beslutsfattande styrgrupp.

SAMVERKAN

För att en övningsskola ska fungera tillfredställande krävs en stark samverka mellan skola och universitet. På planeringsstadiet inför VFU-kursen är alla delaktiga parter viktiga för att få en helhet av hög kvalitet. Det krävs också att de lokala lärarutbildarna får förutsättningar att göra ett gediget jobb som handledare. Det är skolans rektor som organiserar så att dessa förutsättningar finns. Därför behövs en organisation där rektorer får samverka och tillsammans med lärarutbildningen finna vägar för båda parter att kvalitetssäkra det gemensamma VFU-arbetet. För att rektorerna ska få rätt förutsättningar och för att lärarutbildningen ska kunna följa upp avtal och bedriva strategisk kvalitetsförbättring behövs även en styrgrupp med skolchefer med huvudmannaperspektiv.

Planeringsgrupp

Planeringsgruppen består av skolans lokala lärarutbildare, VFU-samordnare, rektor samt universitetslärare.

Gruppen ansvarar för att planera, organisera och följa upp VFU-arbetet så att det ska bli så bra som möjligt för studenter, lokala lärarutbildare och elever. Mötet sker med fördel via zoom och endast en lärarutbildare behöver delta per skola då planeringen ska ske på en övergripande nivå inför VFU 1 och VFU 2. Inför VFU 3 deltar kursansvarig på planeringsmötet.

1 möte per termin.

Verksamhetsgrupper

Grupperna sammansätts av rektorer och VFU-samordnare samt aktuella representanter från lärarutbildningen.

Gruppernas uppgift är samverkan på ledningsnivå mellan övningsskolorna samt att diskutera och driva gemensamma frågor och dilemman mot styrgruppen.

1 möte per termin.

Styrgrupp

Styrgruppen sammansätts av lärarutbildningens ledning samt representanter på huvudmannanivå. Gruppen planerar strategisk kvalitetsutveckling, fattar övergripande beslut och ansvarar för uppföljning av avtal och kvalitetssäkring.

1 möte per termin.

ANSÖKNINGSFÖRFARANDE OCH TILLSÄTTNING

I mars 2020 skickar Karlstads universitet ut information till alla kommunala huvudmän i regionen om modellen för övningsskolor samt om ansökningsförfarandet för skolor som önskar delta som övningsskola från och med HT 20. I utskicket bifogas också en ansökningsblankett. **Huvudmannen ansvarar för att informationen når samtliga kommunala gymnasieskolor och 7 – 9 skolor i kommunens.** Fristående skolor kommer att få egna utskick.

Huvudmannen samordnar skolornas ansökningar och väljer ut den/de skolor som är lämpliga. Ansökan skickas in via mail till nils-olof.back@kau.se

Ansökan ska vara inskickad senast 1 september 2020.

I ansökan svarar skolan på följande frågor:

1. Varför ansöker ni till att bli övningsskola och hur det förankras hos personalgruppen?
2. Vilka program finns på skolan? (gäller endast gymnasieskolor)
3. Hur många elever går det på skolan?
4. Beskriv vilka utmaningar er skola står inför de närmsta åren.
5. Ge några exempel på hur skolan arbetar med:
 - a. Ledning och stimulans så att alla elever utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt.
 - b. Skolans värdegrund.
 - c. Elevhälsa
 - d. Digitala kompetenser.
6. Beskriv kortfattat hur planen ser ut för att utbilda lokala lärarutbildare och hur ni ser på att få en bred ämnesspridning bland dessa.
7. Hur kommer skolan att organisera VFU-arbetet för att fungera så bra som möjligt som övningsskola? (Till exempel hur lokala lärarutbildare ska ha möjlighet genomföra handledningssamtal eller hur skolan säkerställer att erfarenhetsutbyte sker både mellan studenter och mellan lokala lärarutbildare.)

Under september handläggs ansökningarna av en arbetsgrupp bestående av chefen för lärarutbildningens kansli, utbildningssamordnare, två universitetslärare och två VFU-handläggare. Ansökan kan komma att kompletteras av ett planerat besök på skolan.

I början av oktober meddelas huvudmannen vilka skolor som blivit antagna som övningsskolor. Beslutet meddelas via mail och i mailet bifogas ett tilläggsavtal som reglerar samverkan mellan huvudman och universitet. Avtalet skrivs på fyra år, om båda parter är överens om att fortsätta skrivs ett nytt avtal.

De studenter som börjar på lärarutbildningen HT 20 gör sin första VFU under HT 21 på sin övningsskola. Dock kan det förekomma fältuppgifter kopplade till ämnesstudierna innan dess. Studenterna placeras på sin övningsskola en termin innan sin första VFU.

Fältstudier kan i vissa ämnen förekomma innan den första VFU-perioden.

KONTAKT

Vid frågor kontakta projektledare Andreas Alehed.

Mail: andreas.alehed@kau.se

Telefon: 054-700 14 06